

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Izhajajo dnevno način na tiskovem mesečnici podporne jednoti.

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena oglaševanja po dogovoru. Redkost na način.

Národnina: Zadnjih dveh (četve, četrtek, četvrtak, petek, še tri meseca) članci na vse, način, \$1.50 na pol leta, \$2.25 na tri meseca; članci na vse, način, \$1.50 na leta, \$2.25 na pol leta, \$1.25 na tri meseca.

Naslov na vse, način, \$1.50 na leta: "PROSVETA"

3019 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.

"THE ENLIGHTENMENT"
Organ of the Slovene National Benefit Society

Issued daily except Sundays and Holidays
OWNED BY SLOVENIC NATIONAL BENEFIT SOCIETY

Advertising rates on application

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$2 per year; Chicago and foreign countries, \$2.50 per year.

Address:
"PROSVETA",
3019 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.

Če magnatje govore na banketih.

V Philadelphiji se je vrnil banket finančnih in industrijskih magnatov. Kajne, to ni nič posebnega, banketom smo imeli že dosti in vsakovrstnih, mimo katerih smo šli, kol bi se ne zgodilo nič posebnega. Na tem banketu, ki je bil prirejen na čast Schwabu, znane mu jeklarskemu in železničnemu, je Schwab govoril. Tudi to ne bi bilo nič posebnega, kajti Schwab je že dostikrat govoril, pa vendar se ni noben delavski list brigal za njegove govorance. To, kar je Schwab povedal na banketu, se pa loči od navadne govorance brez jedra in smisla. Schwab je govoril resno in povedal je med drugim tole:

"Tukaj ni prav nič izjemnega dela, kar steje. Material — analizira material. Pronašli boste, da material nič ne steje, ampak dečko je nekaj. Tovor in potrebne analizirajte jih. Temeljno ne steje nič, ampak dečko je nekaj — ravnotočko dela."

Od prvega magičnega dotiklja pa do zadnega gibljeja spreminja vse v zlato. To je delo. Delo produceira vse, vse bogatstvo, vesnje, vse bogastvo.

Nobena stvar ni nič vredna, dokler se je ne dotakně delo.

Vse pričenja z delavsko roko in vse končava z delavsko roko.

Delo proizvaja vse bogatstvo na svetu."

Tako je govoril jeklarski knez na banketu, ki je bil takrat milijonar, ko so pri Homesteadu pred leti masakrirati jeklarske delavce. Poslušali in ploskali so mu drugi industrijski in finančni knezi, gospodarski samodržci, ki so ob času stavke pripravljeni načeti klateži in spustiti šterfe, črne kozake in policijo na strajkajoče delave, ki po njih priznaju producira vse bogastvo, ker ne zahtevajo od tega bogastva njih deleža, ampak hočejo imeti samo majhno drobtino.

In če bi med strajkajoče delave v Minesoti ali kje druge stopil navaden delavec in tako govoril kot Schwab na banketu, bi vsi magnatje ki so ga poslušali, zaučili: "Glejte ga, plačanega in načetega delavskoga hujšaka". Capitalistični dnevnički bi nanj kazali kot na nevarnega človeka, katerega je treba v interesu javnega mura in reda zapreti, da ne razpoli v podlgle delavev.

Schwab so poslušali mirno in mu ploskali, ko je razvil svojo misel o gospodarstvu. Neveda, to je bil Schwab, multimilijonar, ki ukazuje tisbecem delavev, ki ga rajo zauči v jeklarnah in železnicah.

Schwab, kralj jeklenih plošč, ki je prisel do milijonov, ker je v njegovih tovarnah gibalo na tisoče in tisoče prihlinih rok, in je priznal, da vse bogastvo prihaja od dela, je ravnotakto trdovščen kot drugi magnatje, če se delave organizirajo in zahtevajo svoje pravice.

Schwab, industrijski knez, pravi, da delo produceira vse bogatstvo vendar delavstvo tone v sramotnem in bedi. Tedaj mora biti v človeški družbi nekaj naročne, če so tisti siromasti, ki vstvarjajo bogastvo.

In svet je v resnici postavljen na glavo in bo ostal na glavi, dokler ne bo odpravljeno kapitalistično gospodarstvo.

Kerjaj se to izvrši, je pa odvisno od milijonov delavev, ki vstvarjajo bogastvo. Kadar bo delavstvo

razumelo, da gre tistem bogastvu, ki ga vstvarja, takrat bo delavstvo vzelo nazaj, kar je njegovega in kar so mu z začetki ukradli skozi tisočletja.

Odviznost in svoboda.

Modrovanje naših nasprotnikov, črnih in belih, nam sili porogljiv smeh v oči in vrliva pomilovanje av naša srca. Izvrševalci sredinjeveške oporoke. Rimljani — ki imajo svojo domovinsko pravico v papeškem Rimu — pridigajo zoper nas, češ da oznanjam popolno anarhijo in da hocemo porušiti vse človeško družbo, njeni državo, njeni familijo in njeni lastnino, ter proglašajo vsak sklep v družbeni verigi za "odvisnost po božji volji". Z druge strani nas pa napadajo meščanski karakterji, kjer se sploh povprašajo od oštarijskega zabavljanja do resne kritike: kot sinovi meščanske družbe, njene blagovne prodejce in proste konkurenčne, povzdignjeno načelo svobode in očitajo socialistom, da vodijo človeško družbo v popolno sužnost.

Jasno je, da v vsaki človeški skupini, ki stoji na raznem sodelovanju, posameznik ne vrliva absolutne svobode. V vsaki človeški organizaciji je tako in ne more biti drugače! Absolutna svoboda, kakor jo zahtevajo anarchisti, ki so do skrajnosti izpeljali liberalno formulo, je mogoča le v izoliranem gospodarstvu, kjer podinec proizvaja vse svoje potrebne sam. Sedanji kapitalistični način pa spaša vse ljudi in po vsem svetu v organično družbo: vsi so med seboj zvezani, drug od drugega odvisni. Vas svoboda je le pena, le oblika, v kateri se pojavlja medsebojna odvisnost. Zajak odvisnosti v meščanski družbi ne opredeljuje predpis in ne postava, določa jo gospodarski zakon.

Vrednostni zakon, ki je ognivni stebri Marxovega nauka, se glasi: Vrednost blaga, ki se uveljavlja v izmenjanju, je izraz v njem nakopičenega družabnega dela. Naši protivniki, zastopniki buržoazije, ki proizvaja in barata in ki vidi v vsem gospodarstvu le sredstvo osebnega pridobivanja, vprašuje le po ceni blaga; zadnje je ekonomija nauk, ki proučuje cele blaga in Marxov vrednostni zakon je zanje le pravilo, kako nastajajo cene. V njem čita se, da blago izmenjava po množini dela, ki je v njem nakupičeno. Z zgovornimi besedami pobijajo Marxovo teorijo in pritem pričetkov, jih prav nič ne ženira izrecna Marxova pripomba, da se blago dandanašnji ni izmenjava po svoji vrednosti in da vplivajo na njegove cene še drugi, iz vrednosti porojene oblike, kar kapital v zemljiski renti.

Ampak vrednostni zakon, kajtor ga je z nepreseljeno bistromnostjo formuliral Marx, ni le osnovni zakon naravnega gospodarstva, temveč je tudi ključ za razumevanje vse človeške družbe in tem je njegov glavni nauk za delavstvo, kateremu ne gre toliko za spoznanje barantanovih enot, kakor za vpogled v bistvo in razvitek človeške družbe.

Vsa sedanja prodejca je produkcija za trg, nihče s svojim gospodarskim delom ne vstvarja dobrine za domače potrebe in za domačo porabo, vsakdo proizvaja blago, ki ga prodaja. Ob tej blagovni prodejci dela vsak proizvajalec v svoji delavnici samostojno in po svoji volji in človeku, ki le površno opazuje, se zdi, da je vse človeško gospodarstvo razbito in razdrobljeno na neštivilne atome, nevidne druge od drugih. Medsebojna zvezanost in odvisnost se pokaže stoprav pri izmenjanju blaga; ljudje stopejo v stike in v tem hipu se razdene, da se vsi členi ene celote, udje velikega gospodarskega organizma. In zakon, ki opredeljuje medsebojno izmenjanje blaga, je vrednostni zakon. Ampak blago se ne izmenjava samo, izmenjava ga ljudje, ki so njeni lastniki in ki ga po svoji volji kupujejo in prodajajo. Če sta kup ali prodaja, ki ju človek sklene po svoji volji, opredeljena hkrati po vrednostnem zakonu, je pa tem izraženo, da stoji vrednostni zakon nad človeško voljo in si jo upokorava. Prosta volja ne odločuje, po kakšni ceni človek prodaja; vrednost je držabno določena reč, nezapisana postava in vrednostni zakon je "vi-

CONFERENCE ON THE MEXICAN SITUATION.

Photo by American Press Association.

Član konference, ki razpravlja o mehiški situaciji v New Londonu, Conn.

Kajila sila, ki obrača človeka in vodi po njegovo usodo. Delavec, ki je prisiljen prodajati svojo delovno moč kakor stradežnik na cesti, podjetnik, ki se more svojega blaga znebiti le z izgubo, občutita vso težo tega zakona. Kogar pa zadene milostni žarek nevidne družabnega zakona, ga povzdi gne do oblasti.

V svoji anarchistični svobodi je Robinson svoje delo lahko nemotenito prilagajal lastnim potrebam in željam; kjerkoli pa žive in delajo ljudje v velikih skupinah, drug od drugega odvisni in le njih svoboda omemjena. Oblike te odvisnosti se menjajo s preizvajalnim načinom. V fevdalnem srednjem veku je bil vsakdo odvisen; trdni osebni odnos, avtoritet in vera, zvestoba in obrambaba so z vzajemnim dolžnostnim spajali tlačana in viteza, kueza in vazala, grajsčaka in kneta, duhovnika in posvetnika. Nasproti pa je v meščanski družbi, ob blagovni prodejci, vsakdo prost in samostojen; fevdalna organizacija je razbita, človeška družba kakor na atome razdrobljena, brez vidnih obročev. Ne veže jih človeška postava, ampak nadležni, gospodarski zakon, ki deluje kakor prirodna sila. Rayno zato je bilo v meščanski družbi treba odpraviti vse vezi in vse predpise, da gospodarski zakon sam in nemoteno ureja vse odnosajo. V tem je jedro meščanske svobode; nobena vranja sila ne brani ljudem, da se v svojem dejanju in nehanju pokoravajo zgolj ukanu vrednostnemu zakonu, gospodarski nujnosti.

Ni je republike v južni Ameriki, ki bi ne imela razprtij s svojim sosedom zaradi meje; skoraj vsaka ima svojo Alzacio in Loren. Argentinija in Čili se prepirata zaradi ozemlja že od leta 1898. Takrat bi bil skoraj prišlo do vojne. Obe republike sta že mobilizirali svoji armadi in tedaj je stopila vmes Anglija in ponudila svoje razsodisce, ki je bilo sprejet. Anglija je pa razsodila, da dobri Argentiniji velik kos ozemlja v južni Pategoniji, katerega je Čili že davno zahtevala zase. Tako je ostalo sovražno, ki se kuhaše danes.

V vojni leta 1879 je Čili aneksiral dve peruvanski province in Peru še danes združuje po tistih provinceh. Bolivijska, ki je še mlada republika, hrepeni po "oknu" na Pacifičko morje, kakor je hrepenu Srbija po takem na Jadranško morje. Bolivijska pa ne more do "okna" druge, kakor če maršira čez bivši peruvanski provinci, kateri je osvojila Čili; na obrežju teh provinc sta dva pristanišča: Taona in Arica. Tedaj pa nastal konflikt ne samo s Čili, temveč tudi s Peruvijo, ki tirja omenjeni kos obrežja zase.

Ker je Bolivijska preslabata, da bi vodila vojno s Peruvijo in s Čili, zavzema zvezzo s Kolombijo in Evadorjem, ki sta pripravljeni udariti po Peruviji v svrhu, da zadržita peruvanske ambicije po deželi Putumayo, ki je bogata na kavčku. Razen tega ima Kolombija oko na koncu teritorija severni Peruviji, ki ga misli ugrabiti, čim pride prilika.

Toda Peruvija ima zvezzo v Venezuela in slučaju vojne bi zadržala invadirala Kolombijo. Argentina meji na severu z republiko Paragvaj, ki tudi sovraži prvo zaradi gotovega kosa ozemlja. Paragvaj pa lahko računa na pomoč od Brazilije.

Tako se gledajo južnosameriške

Južnoameriške republike na smodniku.

Položaj v južni Ameriki je napet, kakor je bil na Balkanu pred sedanjo vojno.

Buenos Aires, koncem avgusta.

— Republike v južni Ameriki sedijo na kupu smodnika, kakor je bil v Evropi, ki je eksplodiral pred dvema letoma. Zunanjji položaj teh republik je v mnogih ozirih podoben položaju na Balkanu, ki je eksistiral pred prvo balkanskim in sedanjem veliko evropsko vojno. Nedolgo tega so se izpremenili zemljevid južne Amerike.

Mingo Junction, O.

Marsikdo se bo morda čudil, da sem se zdajje na jesen pomaknil iz južnih krajev proti severu. Pa ni nič čudnega, ker je na tem lepem svetu že tako "vsačano," da se moramo seliti s trebušom za kruhom.

Dasi nisem nikak časniški reporter, hočem vseeno nekoliko sporočiti kakšne so razmere v tem kraju.

Mingo je prijazno mesto, samo nekoliko preveč raztreseno je. Naseljeno je od vseh mogočih narodov. Delaveli so večinoma vposleni pri Carnegie Steel Co., ki obratuje noč in dan. Kako se kaj zslubi še ne vem; nekateri pravijo da preece dobro. Bilo nas je precej zaradi ozemlja že od leta 1898. Takrat bi bil skoraj prišlo do vojne. Obe republike sta že mobilizirali svoje armadi in tedaj je stopila vmes Anglija in ponudila svoje razsodisce, ki je bilo sprejet. Carranzi, ali pa presvitemu Francožetu. Pa ni bilo sile. Sem še vedno na Mingo in o priliki se kaj oglasim.

Tohy Bradelj.

Chisholm, Minn.

Sest let zaporedom je tu zavedno delavstvo proslavljalo delavski praznik prvi maj. Čas se je spreminjal in letos smo prvič v zgodovini sijajno praznovali delavski dan 4. september. Kar mesto stoji ni bil ta dan še tako praznovan.

Slavnost bila je prirejena od J. W. W. članov lokalne anije.

Ob dveh popoldne zbrali smo se v tukajnji finski dvorani, kjer so se nam pridružili stavkarji iz Kittsville. Z ameriško zastavo in slovensko godbo na čelu napravili smo nato obhod po mestu nakar smo se zbrali zopet v finski dvorani.

Dvorana je bila skoraj natlačena.

Ustoličen je bil tukajni N.

R. R. tovarni od delavcev,

ki so se načeli in se razmerno

zadovoljili.

Zadostno je, da je med

premzlimi bi se kakšen

hladi. O, gospod je vedo

čaj.

Pred 4. septembrom, ko je

tila splošna železničarska

strelja,

ki je bil "boss" v tukajnji N.

R. R. tovarni od delavcev,

ki so se načeli in se razmerno

zadovoljili.

Prav tako je bil tukajni N.

R. R. tovarni od delavcev,

ki so se načeli in se razmerno

zadovoljili.

Prav tako je bil tukajni N.

R. R. tovarni od delavcev,

ki so se načeli in se razmerno

zadovoljili.

SRPSKA Vojna
Vojna u Srbiji
Srbija u vojni

RUMUNSKA FRONTA

Austrijsko poročilo.

Dunaj via Berlin, 11. sept.

V Karpatih je sovražnik po vročih bojih osvojil nekaj pozicij iz-
še od doline Ciba. Drugod v

Karpatih ni bilo posrebenih bojev.

Jutro od Brezany, v Galiciji, je

sovražnik roket poskusil prodreti

na črte, toda bil je odbit z veli-

čimi izgubami. Posebna čast gre-

delju turškim četam, ki so v do-

pičem okolišu odbijali sovražni-

čem in zajele večje stedivo Rusov.

Na vseh straneh eeste Petrozavod-

ske so se naše čete umaknile

pred premotijo Rusov in Rumun-

ov. Ponovni sovražni napadi s

pojavijo infanterije in kavalerije

in vreme zapadno od Čaka Sere-

je se niso obnesli. Drugače je po-

delj načrt.

Rusko poročilo.

Petrograd, 11. sept.

— Sedem

stotnikov eroplakov je včeraj letelo

na nad okolišem železnice Kovel-

ja. Naši protizračni topovi so

odprt ogenj in iz enega eroplana

je vrgnil dolg oblik dima. V bo-

ju v karpatkih gorah smo vjeli

31. avgusta do 3. septembra

1916 mož in 15 čestnikov in vple-

čili 26 strojnih pušk ter število

pušk, ročnih granat in nabojev.

Naski letalci so napadli otok Ru-

s v rikom zalivu Baltička, toda

naski letalci so jih kmalu pregnali

čeprav jih je bilo manj po števi-

lji.

Nemško poročilo.

London, 11. sept.

— Včeraj so

naše čete zopet odbile dva proti-

napade na Ginchu. Manjki oddelki

sovražne infanterije so se bližali

našim pozicijam v okolici Pozie-

re, ali naši topniški ogenj jih ni

ostal blizu. Med kanalom La Ba-

ne in Neuville smo na več krajih

oddeli v nemške zakepe in odvedli

naskej vjetnikov.

Frančosko poročilo.

Pariz, 11. sept.

— Južno od So-

mo se Nemci vprorili dva proti-

napade na naše nove zakepe juž-

ozitočno od Berny, toda hujihov

čekus je izjavil. Naši artile-

riji je bila zelo aktivna na somški

fronti ves dan, toda drugod je

vladal tihota. — Na deansem bre-

gu Mase (Verdun) so Nemci pri-

deli protinapad zapadno od trd-

ljave Vaux, ali ogenj iz naših stroj-

nih pušk jim je prestregel pot. —

(Boji v traku). 9. septembra so

naski letalci izzvali 40 sposodov

naših nemških črtam, pri katerih

je imel Nemečki velike izgube. Na

naski fronti je adjutant Dorme-

nički svoj deveti sovražni ero-

čnik, ki je padel južno od Boume;

drugi nemški letalci so

padli v poškodovanem stanju v or-

olici Haisonet. Eden je padel

južno od Peronne. Na verdunski

fronti je padel eden blizu Diepe

a drugi je padel v Argonin. Za-

ajo noč je naša zračna flotila vr-

ja 480 bomb na nemške postaje

v okolini Chaunu in 18 naših ero-

čnikov je zmetalo večje število

čet na vojaške naprave v Hamu.

Rusov na naši letalci opazili po-

Nemško poročilo.

Berlin, 11. sept.

— Po kratki

časi zadnjega petka se je zopet

zvezla bitka na somški fronti.

Nemški napadi na 15 kilometrov

od fronti od Thiepvala do

Comblesa so se včeraj ustavili

po trdnega odpora naših čet

od poveljstva generalov Mar-

shalla in Kirschbacha. Francoski

so bili odbiti v okolini Barleaux-

duha. Severozapadno od Chau-

ne smo počistili del zákopa in

neksj Francoski in vplenili

naših strojnih pušk. Na desnem bre-

gu Mase pri Verdunu so na novo

zvezli boji južno od Thie-

pvala in iztočno od Fleury. So-

čnik je prodrl v naše pozicije,

toda bil je izgnan s protinapadom.

— V tračni spopadih zadnje dni,

predvsem na somški fronti, je so-

vražnik izgubil devet eroplakov.

Kapitan Boelcke je zrušil 22ega

puška.

ITALIJANSKA FRONTA

Italijansko poročilo.

Rim, 11. sept.

— Na trikot-

nički ogenj sovražni ar-

terije. Na planjavi Asiago, v Vo-

li, na gori Cauriol smo od-

zvezli, v dolinsko okolico, je skruši-

l naši letalci predvsem v našo črto s

sovražnimi ročnimi granatami, toda

nasovi je takoj nazaj. Na fronti ob Soči je bilo prvej artilerijske aktiwnosti. Naši zakopni mor- tarji in tostre so bili dober uspeh. Nekaj avstrijskih granat je padlo v Gorico, Štajersko in v Tržič, ne da bi naredile kakj škodi.

AMERIŠKO-MEHŠKA MIROVNA KONFERENCA

Austrijski avstriček je metal bombe na naše postolje v jugoslovski dolini in ranil tva vojaka.

Austrijsko poročilo.

Dunaj via Berlin, 11. sept. — V Karpatih je sovražnik po vročih bojih osvojil nekaj pozicij iz-
še od doline Ciba. Drugod v

Karpatih ni bilo posrebenih bojev. Južno od Brezany, v Galiciji, je sovražnik roket poskusil prodreti

na črte, toda bil je odbit z veli-
čimi izgubami. Posebna čast gre-

delju turškim četam, ki so v do-

pičem okolišu odbijali sovražni-
čem in zajele večje stedivo vojaka.

Problemi hrane v Nemčiji in Avstriji.

Copernik, 11. sept. — Odkar je Rumunija v vojni, je vprašanje hrane postal tako akutno v Nemčiji in Avstriji, da je zunanjih administrativ oba država sklicalo konferenco, na katerim bodo predresli to vprašanje. Iz Rumunije je došel prihajač večja zaloga divizija in ta zaloga je zdaj zaprta.

Cerkveni denar v Nemčiji in vojni.

Berlin, 11. sept. — Nadškof Dalibor na Poljskem je izdal o-
krožnični pastirski list na vse svoje župnije, katerim priporoča,

da naj izdajo cerkveni denar, kolikor mogoče, za vojna posojila.

Španija sveti zaveznički.

Madrid, 11. sept. — Antonio Maura, bivši ministrski predsednik, je v nekem intervjuju izjavil, da morajo biti zaveznički zelo previdni, ako si hočejo ohraniti prijateljstvo Španke. "Historično in geografsko je Španija na strani zavezničkov", je rekel Maura, "toda zadnji morajo spremeniči svojo takatiko, ker drugače bomo gledali kje drugje za alianco. Kolikor bo

zveznički našli neutralnost, bo trpel posledice."

Nemške izgube: 3.376.134.

London, 11. sept. — Angleški časnikarski biro je seštel na podlagi uradnih seznamov iz Berlina izgube Nemčije od začetka vojne do konca avgusta kakor sledi:

Ubitih 832.162, vjetih in izgubljenih 399.759, ranjenih 2.144.203. Skupaj: 3.376.134 mož.

V Španiji grobi lakota.

Berlin, 10. sept. (via Sayville). Italijanski poročevalci lista "Se-
coco" pisači iz Petrógrada, da v Ru-
siji je nasedel pri Victoria Islandu,

da je zelo narašča draginja. Mnogo

delavnice je zaprtih, ker lastniki

ne morejo prodati svojih izdelkov po

čestnikarskih cenah. Ma-

šlo je prepovedano po vse Rusiji

štiri dni in seči zato, ker je pred-

re predragovali. Zelenjava, sadje in

druge živila so se podražili za sto

odstotkov. (To poročilo pridno po-

natiskuje vsi listi v Nemčiji in Avstriji).

Oreagh prorokuje konec vojne pred simo.

London, 11. sept. — General Sir O' Moore Creagh prorokuje v "Weekly Dispatchu", da bo evropska vojna končana pred letošnjim zimom. "Vsak znamenja kažejo," pravi Creagh, "da centralne sile ne morejo več nikamor naprej in izgubljajo pogum. Nemci več ne govorijo o zavzetih, pač samo o "za-
stavljenih". Buletini nemškega

generalnega štaba so polni večjih

lakot, kot so naprej, samo da sle-

pijo nemški narod.

